

Bende Livia

Szkíta kori temető Algyőn

A lelőhely a Tisza jobb parti sávjában, a Szegedről Hódmezővásárhelyre vezető főútvonal K-i oldalán, attól kb. 150–200 m-re, Algyő község belterületének Ny-i szélén található, a Bartók Béla utcában (1. kép 1–2.).

A temetőre utaló első adatok 1968-ból származnak, amikor az Alföldi Kőolajfúrési Üzem munkásszállásként használt barakkjainak építésekor, az V. barakkegység DNy-i épületének sarkánál nyitott vízakna mélyítése során egy É–D-i tájolású csontváz került elő (1. sír), mellékletei egy tál, egy palack (9. kép 7–8.) és üveggyöngyök voltak.¹ A munkások kezén bronzfalera és karperec tűnt el. A helyszíni szemle alkalmával Trogmayer Ottó egy másik gyermeksírt (2. sír) nyomait figyelte meg a barakk nyugati oldala mellett. Egy sírről a telep K-i szélén dolgozó munkások is beszámoltak, de helyét nem tudták pontosan megjelölni.² A sírok helye mellett nyitott szelvényben, illetve az épület alapozásaként szolgáló, 50 cm átmérőjű, 2×2 m-es négyzet-hálóban fúrt, betonnal kiöntött alapozási gödrökben további temetkezések nem kerültek elő.³

Időközben a barakképületek felszámolásra kerültek, s a község fejlesztési terveiben a terület kiemelt jelentőséget kapott, mivel azt a helyi önkormányzat építési tervek céljára hasznosítani kívánta. Elkészült a parcellázás terve, így még a telkek értékesítése és magánkézbe adása előtt szükségessé vált a szondázó ásatás, hogy kiderüljön, mekkora lehet a temető tényleges kiterjedése és az érintett terület nagysága.

2000. augusztus 30. és szeptember 7. között, az elbontott V. barakkegység területén, az 1968-ban előkerült sírok Trogmayer Ottó által feljegyzett helyéből kiindulva, 500 m²-nyi területet érintő szondázó ásatást végeztünk, amelynek során újabb 6 sírt tártunk fel (3–8. sír; 1. kép 3.). E sírok a temető nyugati szélét jelezték. Az ásatás eredményeként vált világossá, hogy a területen egy nagyobb temető húzódik.

A temető teljességre törekvő feltárására 2001. június 11. és augusztus 14. között került sor, összesen 47 munkanapon.⁴ A feltárás az 1771/48, 50–57, 1771/62–63

Livia Bende

Cemetery from the Scythian Period at Algyő

The site can be found in Bartók Béla street, on the western edge of the inner territory of Algyő village, about 150–200 m east of the main road from Szeged to Hódmezővásárhely, on the left bank of the Tisza. (Fig. 1. 1–2)

The first data on the cemetery are from 1968 when, at the time of the construction of the barrack lodgings for the workers of the Alföld Petroleum Boring Works, a N-S oriented skeleton was found (grave no. 1) in a water shaft dug at the corner of the SW building of barrack unit V. It contained a bowl, a flask (Fig. 9. 7–8) and glass beads.¹ A bronze rosette and a bracelet disappeared. Ottó Trogmayer observed the traces of the grave of an infant (grave no. 2) at the western side of the barrack during the survey of the site. The workers spoke about another grave as well at the eastern edge of the settlement, but they could not point to its exact place.² No more graves were found in the cutting opened beside the place of the graves, and in the foundation pits of the building, which measured 50 cm in diameter bored in a grid of 2×2 m and which were filled in with concrete.³

Later, the barrack buildings were pulled down and the territory was given an eminent importance in the development plans of the village since the local self-government intended to use it as building lots. The plans were made on the division of the territory so test excavations had to be carried out to find out the extent of the cemetery and to determine the size of the territory to be investigated before the lots were sold to private persons.

Between August 20 and September 7, 2000, test excavations were conducted on a surface of 500 m² in the territory of the removed barrack unit V, starting from the place where Ottó Trogmayer had located the graves in 1968. Six graves were unearthed (graves nos. 3–8, Fig. 1. 3), which indicated the western edge of the cemetery. The excavations proved that a larger cemetery could be expected in this territory.

The complete excavation of the cemetery was carried out between June 11 and August 14, 2001 in 47

1 MFM gy. n.: 54; MFM RégAd: 81–76; KÜRTI 1987, 70.

2 A környék, ahol dolgoztak, az említett mellékletes sírtól kb. 500 m-re fekszik, így a 2001. évi ásatás eredményei alapján azt mondhatjuk, hogy a sír minden bizonnyal nem a szkíta kori temetőhöz tartozott.

3 A megelőző feltárás során számos olyan sír került elő, amelyet ilyen gödrök bolygattak meg, de a csontvázak rendkívül rossz megtartása miatt még akkor sem voltak árulkodóak, ha csontot értek.

4 Az ásatáson munkatársaim voltak Balogh Csilla és Lőrinczy Gábor régészek, Borbíró Márta restaurátor, Bartha Gábor, Baráti József, Máthé Genovéva, Mészáros Zsófia, Mészáros András ásatási technikusok. A közleményben bemutatott régészeti anyagot Borbíró Márta és Hamar Edina restaurálta. A rajzok Koncz Margit grafikus munkái. Munkájukat, segítségüket köszönöm. Az ásatási dokumentáció az MFM RégAd 3735-2002, MFM Régészeti Fotótár 8130-8402., Diatár 3972-4184. nyilvántartási számon, a régészeti leletanyag MFM gy. n.: 430.1-258. számon található.

1 MFM gy. n.: 54; MFM RégAd: 81–76; KÜRTI 1987, 70.

2 The area where they worked was about 500 m from the above mentioned grave with the grave furniture, so based on the results of the excavations of 2001 we can state that the grave most certainly did not belong to the Scythian period cemetery.

3 During the excavations preceding the investment, many of the unearthed graves were disturbed by such pits but due to the very poor condition of the skeletons they could not be identified even when the tools hit the bones.

helyrajzi számmal jelölt telkek területén folyt, összesen valamivel több mint 5500 m²-en (1. kép 3.). A 2001. évi feltárás során összesen 88 szkíta kori és négy újkori objektum (74., 75., 89., 90.) került elő.⁵ Így összességében az 1968 óta ismertté vált szkíta kori objektumok száma 96-ra emelkedett, melyek közül 80 a sírok száma, valamint egy áldozati gödör (16.), 6 gödör (21., 65., 82., 84., 87., 92.), 8 cölöplyuk (66–73.), illetve egy körárok (81. – részletei: 62., 63.) került még elő (az 50. szám a 100. sír rablógödrét jelöli).

A temető területét É, Ny és D-i irányban sikerült lehatárolni, K felé a temető a betonút, illetve az út nyomvonalát kísérő közművek vonala alatt is folytatódik, de az út K-i oldalán már semmilyen adat nem utalt arra, hogy itt is folytatódna a temető, mivel az itt épülő házak alapozási árkaiban semmilyen régészeti lelet vagy jelenség nem került elő.

A temetőben feltárt sírok többsége csontvázas, mindössze 11 hamvasztásos, többségében szórt hamvas temetkezés (9., 29., 32., 57., 59., 60., 79., 85., 86., 91., 93.), valamint egy lósír (az állat része, melléklet nélkül) került elő. Az általában véve gyenge megtartású embertani anyag a Szegedi Tudományegyetem Embertani Tanszékére került.⁶

A csontvázas sírok többsége jobb oldalán fekvő csontvázat rejtett magában, mindössze három sírban – így a most bemutatásra kerülő 78. sírban – feküdt a halott a bal oldalán. Nyújtott helyzetben csak két sírban találtuk a halottakat, az egyik felnőttet és egy gyermeket a 97. kettős sírban, illetve egy gyermeket, az eredetileg három halottat rejtő 100. sírban.

A temetkezések között egy esetben sikerült megfigyelni a sírt kerítő körárkot (100. sír), de a temetőtérkép alapján feltételezhető, hogy esetleg több körárkos-halmos temetkezés is lehetett a temetőben. A sírok ugyanis igen sekély mélységben kerültek elő, az említett körárok megfigyelhető mélysége is néhány centiméter volt mindössze. A terület egyébként is erősen bolygatott volt, az említett alapozási gödrök, illetve a belőlük kifordított betontuskók mellett használaton kívüli közművek, betonjárda- és útmaradványok, a mély fekvésű, gyakran vizes területen az évek folyamán a munkagépek által okozott, az altalajban is megfigyelhető egyenetlenségek, illetve törmelékes feltöltésük, építési törmelék nehezítette a megfigyelést. Az említett 100. sírt a temetést követően röviddel kirabolták. Az igen nagyméretű sírgödörben gerendaszerkezet nyomait figyeltük meg, a sírkamrába a kevéske csontmaradvány alapján két halottat, egy juvenilis–adultus korú nőt, illetve egy inf. I – juvenilis korú gyermeket temettek, a sírkamrán kívül egy helyéből ítélve szolgálású, 9–11 éves gyermek nyújtott helyzetű, bolygatatlan csontváza feküdt tárolóedények

workdays.⁴ The excavation was carried out on lots registered at nos. 1771/48, 50–57, 1771/62–63, extending to a territory of somewhat more than 5500 m². (Fig. 1. 3) Altogether 88 features were unearthed from the Scythian period and four features from the modern period (nos. 74, 75, 89 and 90) during the excavation of 2001.⁵ So the number of the features from the Scythian period increased to 96 since 1968, from which 80 were graves. The rest were a sacrificial pit (16), 6 pits (21, 65, 82, 84, 87, 92), 8 postholes (66–73) and a round ditch (81 – its details: 62, 63) (no. 50 marked the robbers' pit dug into grave no. 100).

The territory of the cemetery could be delimited in the N, W and S. In the east, the cemetery extended under the public utilities which ran along the track of the road, but there were already no traces of the continuation of the cemetery on the eastern side of the road, since no archaeological find or feature could be observed in the foundation trenches of the houses to be built there.

The majority of the graves were inhumation burials, only 11 cremation burials were found, most of them with scattered ashes (9, 29, 32, 57, 59, 60, 79, 85, 86, 91, 93), and the grave of a horse (partial animal without grave furniture) was unearthed. The mostly poorly preserved anthropological material was transported to the Anthropological Department of the University of Sciences of Szeged.⁶

In most of the inhumation burials, the skeleton lay on the right side, only three skeletons, as e.g. grave no. 78 described in the followings, lay on the left side. The dead were extended only in two graves, an adult and an infant in the double grave no. 97 of an and an infant in grave no. 100, which was originally a triple burial.

Grave ditch could be observed only in a single case (grave no. 100), but the map of the cemetery suggests that more burials could have round ditches and mounds in the cemetery. The graves were found relatively high, and the depth of the above mentioned round ditch was no more than a couple of centimetres. The territory was strongly disturbed not only by the already mentioned foundation pits and the concrete blocks turned out of them but also by unfunctioning public utilities, remains of concrete

5 9–103. kiadott szám, melyből 3 szám egy objektumot jelöl (62–63., 81.) egy pedig nem önálló objektum (50.).

6 Az embertani anyag meghatározását Zoffmann Zsuzsanna végezte el, munkáját hálással köszönöm.

4 Csilla Balogh and Gábor Lőrincz archaeologists, Márta Borbíró restorer, Gábor Bartha, József Baráti, Ganóvéva Máthé, Zsófia Mészáros and András Mészáros excavation technicians took part in the excavation. The archaeological material described in the publication was restored by Márta Borbíró and Edina Hamar restorers. The drawings were made by Margit Koncz graphic artist. I am grateful for their contribution. The excavation documentation can be found in MFM RégAd 3735–2002, MFM Archaeological Photo Archives 8130–8402, Slide Archives 3972–4184. The archaeological material was taken into inventory in the MFM under the number gy.n.: 430.1–258.

5 Nos. 9–103, from which 3 numbers indicate a single feature (62–63, 81) and one is not an independent feature (50).

6 Zsuzsanna Zoffmann analysed the anthropological material, I am thankful for it.

társaságában. A sírkamrába temetett halottak kiemelt társadalmi státuszát jelzik a kirabolt sírban azért előkerült tárgyak: arany torquestöredék, fegyverek, edények, tükör, bronz állatfigura.

A leletanyag egésze köznépi jellegű temetőre vall. A jellemző ékszerek, a változatos színű és formájú üveg-, borostyán- és nemesfém gyöngyök, kaurik és csigák, egyszerű karperecek, spirálcsovek, egy esetben fibula és vastúk. Az eredetileg kiemelkedőbb gazdagságú sírok mindegyikét kirabolták, így is kerültek elő azonban nemesfém leletek: elektron, illetve arany spirálfüggők és gyöngyök, egy torquestöredék. A fegyver ritka melléklet, de néhány sírban bronz nyílhegyek, két sírban vaslándzsa, egyben egy rövid vaskard is volt.

A temetőben három sírban, kétszer hamvasztásos temetkezésben találtuk a lószerszám tartozékait. A sírokban a szinte leggyakoribb melléklet a kerámia; tálak, korsók, felhúzott fülű bögrék a jellemző sírmellékletek, ha más nem is, de ezeket az egyébként kirabolt sírokban is megtaláljuk. Több ízben megfigyeltük, hogy a tálakat, mintegy alátétszerűen, a bögrék alá helyezték. A temetkezési szokás fontos eleme lehet, hogy a halottak mellé rendszeresen helyeztek kavicsokat, nagyobb lapos kődarabokat.

A temető tovább gyarapítja a Csongrád megyei szkíta kori lelőhelyek számát, amelyek friss katalógusa és rövid jellemzése nemrégiben látott napvilágot.⁷ Mind a földrajzi elhelyezkedés, mind a temetkezési szokások, illetve a keltezés tekintetében rokonítható a Tisza jobb parti sávjában előkerült csanytelek-újhalastói és különösen a sándorfalva-eperjesi temetőkkel.⁸

A közleményben – részben a restaurálás menetéhez alkalmazkodva – három női sírt, két csontvázas és egy szórt hamvas temetkezést mutatunk be.

46. sír (2. kép 1.; 3. kép 1.): T.: NyDNY–KÉK, 244–64°. H.: 225–249 cm, sz.: 221–228 cm, m.: 85 cm.⁹ A nagyméretű, lekerekített sarkú négyzet alakú, függőleges falú, egyenes aljú sírgödör középső részén 23–39 éves nő jobb oldalán, illetve hasán valószínűleg zsugorított helyzetben fekvő, bolygatott, hiányos csontváza nyugodott. Koponyája arccal lefelé került elő, bal felkarja a test mellett, a jobb alatta feküdt, a medencecsontok, a lábak, illetve az alkarok a korabeli bolygatásnak, rablásnak estek áldozatul, helyükön néhány csonttöredék feküdt a sír aljánál 10 cm-rel magasabban. *Melléklet:* 1. A csontváz előtt nagyobb méretű, szürke színű, korongolt, füles korsó állt. Anyaga gyengén soványított, fala vékony, így a föld súlya alatt összeroppant.¹⁰ 2. A sírgödör K-i sarka közelében kisebb, kónikus formájú, behúzott peremű tál (2. kép 9.) került elő. 3. Mellette 13×6–9 cm nagyságú, lapos kő feküdt. 4. A tál pereme mellett világosbarna

pavements and roads, the unevenness of the ground caused in the deep, often waterlogged area by earth moving machines in the past years, the debris with which these ruts were filled in and demolition debris, which all made observation difficult. The above mentioned grave no. 100 was robbed soon after the burial. The traces of a timber structure were observed in the large grave pit. The few bone remains in the burial chamber implied that a woman of juvenile-adult age and a child of inf. I –juvenile age were buried there. Outside the burial chamber, the extended skeleton of a 9–11 year-old child was found, who, judged from his burial place, must have been a servant. This skeleton was not disturbed and storage vessels stood beside it. The eminent social status of the dead buried in the burial chamber is indicated by the objects found in the violated grave: the fragment of a gold torque, weapons, vessels, a mirror and a bronze animal figurine.

The finds suggest, on the whole, a cemetery of the commoners. The characteristic pieces of jewellery were glass, amber and precious metal beads of various colours and shapes, kauri and snail shells, simple bracelets, spiral tubes, a single brooch and iron pins. All the graves that used to have an especially rich grave furniture were robbed, yet some precious metal finds were left: electron and gold spiral pendants and beads and the fragment of a torque. Weapons were rarely put in the graves, only a few burials contained bronze arrowheads, two burials had iron spears and one yielded even a short iron sword.

The elements of horse harness were found in three graves, in two cases in cremation burials. The most common grave furniture was pottery, bowls, jugs and cups with drawn up handles were the characteristic furniture, which were found in the otherwise robbed graves as well. It could be observed in a few cases that the bowls were placed under the cups as if they served as saucers. The pebbles and the larger flat stone slabs that were regularly placed beside the dead could be important elements of the burial rite.

The cemetery has increased the number of sites of the Scythian period in Csongrád county, the up-to-date catalogue and short characterisation of which was recently published.⁷ It seems to be related to the cemeteries unearthed at Csanytelek-Újhalastó and especially Sándorfalva-Eperjes on the right side of the Tisza regarding the geographical setting as well as the burial rites and the dating.⁸

In the followings three graves of women, two inhumation burials and a cremation burial with scattered ashes will be described, as the present stage of restoration affords it.

Grave no. 46 (Fig. 2. 1; Fig. 3. 1): Orientation: WSW – ENE, 244–64°. L.: 225–249 cm, w.: 221–228 cm, d.: 85 cm.⁹

7 SCHOLTZ 2001.

8 GALÁNTA 1981; GALÁNTA 1983; GALÁNTA 1986

9 T. = tájolás, h. = hosszúság, sz. = szélesség, m. = mélység, ma. = magasság, átm. = átmérő, v. = vastagság

10 A tárgy restaurálása folyamatban.

7 SCHOLTZ 2001

8 GALÁNTA 1981; GALÁNTA 1983; GALÁNTA 1986

9 L. = length, w. = width, d. = depth, h. = height, diam. = diameter

színű, bikónikus formájú, kisméretű, agyag *orsógomb* (2. kép 6.) volt. Ma.: 1,7 cm, átm.: 2,4 cm. 5. A lapos kő mellett egy átfúrt *kauricsiga* (2. kép 7.) került elő. 6–7. A bal felkarcsont mellett, illetve a koponya alatt egy-egy ezüsthuzalból hajlított *spirálfüggő* (3. kép 2–3.) feküdt. Vastagabb vége egyenesen levágott és gömbszelet alakúra kalapált, keskenyebbik végét lemezből készült, kúp alakú sapka takarja. Méretük: 2,1×1,6 cm, huzalv.: 0,2–0,3 cm. 8. A felsőtest alatt bronzhuzalból készült, gömbös végű *fibula* (3. kép 10.) feküdt, amelynek S alakban ívelődő hátához két hosszúkás bronzlemez forrasztottak. Elülső oldalukat négy-négy bevéselt spirál díszíti. A fibula tője a koponya felé mutatott. H.: 9 cm. 9. A gerincoszlop alatt egy *spirálcső* (3. kép 5.), egy *spirálcsőtörredék* (3. kép 16.), illetve egy csepp alakú, egyik végén laposra kalapált *bronzhuzal darabka* (3. kép 13.) került elő. 10–11. A bal oldali bordasor, illetve az állkapocs jobb oldali szára mellett egy-egy laposra kalapált, visszapödrött végű *vastű* (3. kép 11–12.) feküdt. H.: 7,3 cm, 7,5 cm. 12. A nyakban különböző típusú *gyöngyökből*, *mocsári csigák*-ból (4 db; 2. kép 10–13.), *kauricsigák*-ból (a lapos kő mellett előkerült másikkal együtt 2 db; 2. kép 8.), illetve *kutyák szemfogaiból* (4 db; 2. kép 2–5.) fűzött nyakék került elő.¹¹ A gyöngyök között egy nagyméretű, lapos, kettős kúpos formájú *borostyángyöngyöt* (3. kép 37.), 3 db barna színű, lekerekített sarkú háromszög keresztmetszetű, oldalain világos, kerek rátétdíszes *üveggyöngyöt* (3. kép 17–19.), 2 db kettős kónikus formájú *ezüst- vagy elektrongyöngyöt* (3. kép 20–21.), 13 db sötétbarna színű, *köles alakú üveggyöngyöt* (3. kép 24–36.), 1 db kéttagú, köles alakú *üveggyöngyöt* (3. kép 22.), 2 db *gyűrű alakú üveggyöngyöt* (3. kép 14–15.), egy mustár színű, lapított gömb alakú, fehér alapon világoszöld színű rátétdíszes *üveggyöngyöt* (3. kép 4.), illetve két-két benyomott oldalú hordó alakú, illetve halszákamintás, henger alakú, barna színű *üveg(?)gyöngyöt* (3. kép 6–9.) találtunk.

59. sír: szórthamvas női sír. H.: 195 cm, sz.: 110–130 cm, m.: 65 cm. A szabálytalan téglalap alakú, lekerekített sarkú, egyenes aljú sírgödör Ny-i felében, egy kupacban kerültek elő a halott hamvai. *Melléklet:* Az emberi maradványoktól K-re lószerszám tartozékai voltak. A falelérák és a zabla nem voltak megéégve, a hamvak mellett külön csoportban feküdtek. 1–4. 4 db enyhén homorúra kalapált, bronzlemez *falera* (5. kép 1–2., 4.). Kettő két helyen átfúrt, kettőnek vasból hajlított, ívelt füle volt (csak az egyik van meg: 5. kép 3.). Átm.: 5–5,2 cm. 5. A szíjelosztók mellett *oldalpálcás vaszabla* (6. kép) feküdt. A középen széles és lapos, téglalap keresztmetszetű, ívelt oldalpálcák végei elkeskenyednek, és kör keresztmetszetet vesznek fel. A zablaszárak h.: 10,5 cm, a karika átm.: 3,4 cm, az oldalpálcák h.: 16 cm. 6–7. A lószerszám mellett két késtörredék is előkerült. Az egyik egy nagyobb,

It was a large square-shaped shaft with rounded corners, vertical walls and a flat bottom. In its centre, the disturbed, incomplete skeleton a 23–39 years old woman lay probably flexed on the right side, partly on the belly. The skull was found with the face down, the left upper arm lay beside the body, the right one under the body. The pelvis, the legs and the feet and the lower arms fell victim to the contemporary violation, only a few bone fragments were found 10 cm above the bottom of the grave. Grave furniture: 1. A large, grey, wheel-thrown handled *jug* stood in front of the skeleton. The clay was poorly tempered, the walls were thin, so the weight of the earth crushed the vessel.¹⁰ 2. A smaller, conical *bowl* with an inverted rim (Fig. 2. 9) was found near the E corner of the grave shaft. 3. A flat, 13×6–9 cm large *stone* lay beside it. 4. A small, light brown, biconical *spindle whorl* was uncovered beside the rim of the bowl (Fig. 2. 6). H: 1.7 cm, diam: 2.4 cm. 5. A pierced *kauri shell* (Fig. 2. 7) was found beside the flat stone. 6–7. Each a *spiral pendant* bent from silver wires was found beside the left upper arm and under the skull (Fig. 3. 2–3). The thicker terminal was cut straight and hammered to the shape of a globe segment. The narrower terminal was covered by a conical cap made of sheet. Measurements: 2.1×1.6 cm, wire th: 0.2 – 0.3 cm. 8. A *brooch* of a spherical terminal made of bronze wire lay under the trunk (Fig. 3. 10). Two elongated bronze plaques were soldered to the S-shaped bow, the frontal sides of which were decorated by twice four engraved spiral motives. The pin of the brooch pointed toward the skull. L: 9 cm. 9. A *spiral tube* (Fig. 3. 5), *the fragment of a spiral tube* (Fig. 3. 16) and a drop-shaped *bronze wire fragment* hammered flat at one terminal (Fig. 3. 13) were uncovered under the vertebral column. 10–11. Each a flat hammered *iron pin* with a recoiled head (Fig. 3. 11–12) lay beside the left ribs and at the right wing of the jaw. L: 7.3 cm, 7.5 cm. 12. A necklace stringed from various *bead* types, *paludal snails* (4 items; Fig. 2. 10–13), *kauri shells* (two items together with the one found at the flat stone; Fig. 2. 8) and *dog canines* (4 items, Fig. 2. 2–5).¹¹ The following beads composed the necklace: a large, flat, biconical *amber bead* (Fig. 3. 37), 3 brown *glass beads* of a rounded, triangular cross-section with round, light-coloured ornaments applied on the sides (Fig. 3. 17–19), 2 biconical *silver or electron beads* (Fig. 3. 20–21), 13 dark brown, *millet-shaped glass beads* (Fig. 3. 24–36), a bipartite, millet-shaped *glass bead* (Fig. 3. 22), 2 *annular glass beads* (Fig. 3. 14–15), a mustard-coloured, compressed spherical *glass bead* with a light green applied ornament against a white background (Fig. 3. 4), two barrel-shaped *glass(?) beads* with compressed sides and two cylindrical brown *glass(?) beads* with herring-bone patterns (Fig. 3. 6–9).

11 A csigák és állatfogak meghatározását Gaskó Bélának (MFM) köszönöm.

10 The vessel is being restored.

11 For the determination of the snails and the animal teeth I am thankful to Béla Gaskó (MFM).

enyhén ívelt hátú, egyélű *vaskés* hegye (4. kép 1.). H.: 10 cm, sz.: 2,3 cm. A másik egy kisebb, szintén ívelt hátú, egyélű, felső nyélállású kés, hegye, valamint tüskéje vége letörött. H.: 9 cm, a penge sz.: 1,8 cm. A többi tárgy a hamvak között került elő. 8–9. 2 db kormosra égett, bikónikus *orsógomb* (4. kép 13–14.). Az egyik függőleges kannelúrákkal, a másik vízszintesen körbefutó, bekarcolt vonalakkal díszített. Ma.: 1,7 cm, 1,9 cm, átm.: 2,8 cm, 2,3 cm. 10. Kalcinált, átlyukasztott *kauricsiga* (4. kép 15.). 11. Sárga alapon kék-fehér szemes, illetve világoskék alapon sötétkék-fehér szemes, eredetileg valószínűleg lapított gömb alakú *üveggyöngyök olvadáskai* (4. kép 3–10., 12.). 12. Préselt díszű *aranylemez-töredék* (4. kép 11.). Átm.: 1 cm. 13. Megtarthatatlan, körömnnyi *bronzlemeztöredék*.

78. sír (7. kép 1.; 8. kép 1.): T.: DNy-ÉK, 230–50°. H.: 138 cm, sz.: 67–77 cm, m.: 83 cm. A kisméretű, a lábak felé enyhén szélesedő, lekerekített sarkú téglalap alakú sírgödörben bal oldalán, zsugorított helyzetben fekvő, 23–59 éves nő rossz megtartású csontváza nyugodott. Koponyája bal oldalán feküdt, karjait V alakban a felsőtest elé hajlították, kezei az arca előtt feküdtek, lábai enyhén felhúzza helyezkedtek el. Számos állatjárat bolygatta, így a leletek egy része kisebb-nagyobb mértékben elmozdulhatott eredeti helyéről. A sír alja a lábak felé enyhén lejtett. *Melléklet:* 1–2. A koponya alatt, illetve az állkapocs jobb oldali szárának végénél bronzhuzalból hajlított *karika-fülbevalópár* töredékei (7. kép 2–3.) voltak. Átm.: kb. 2,5 cm, huzalv.: 0,2 cm. 3. A nyak körül, részben a koponya, részben a felkarcsontok alatt 51 db főként lapított gömb, illetve gyűrű alakú, ibolyakék (49 db), illetve egy-egy zöld és barna színű *üveggyöngyből* álló *gyöngysor* (8. kép 9–15., 19–64.) került elő. 4. A felsőtest háti része alatt 7 db átlyukasztott *kauricsiga* (7. kép 5., 7–12.), illetve 3 db rövid henger alakú *csontgyöngy* (8. kép 16–18.) feküdt, amelyek vélhetően az egyetlen hajfonatot fogták körbe gyűrűszerűen. 5. A nyolcadik *kauricsiga* a medence mögött, a sír fala közelében került elő, furatába vasdarab korrodálódott (7. kép 6.). 6. A *kauricsiga* alatt zárt *vaskarika* (7. kép 4.) feküdt, amely egy helyütt megvastagodik. Átm.: 3,8 cm. 7. A bordák között lapított gömb alakú *agyaggyöngy* (8. kép 6.) volt. 8. A sír fala mellett, a derék vonalában barna színű, henger alakú *üveggyöngy* (8. kép 5.) került elő, oldalán kerek bemélyítések. 9. A combcsontok találkozásánál egy barna színű, kannelúrákkal díszített felületű, lapított gömb alakú *üveggyöngy* (8. kép 3.) volt. 10. A jobb lábszár alsó végénél világosbarna színű, zezugmintás, lapított gömb alakú *üveggyöngy* (8. kép 4.) feküdt. 11. A medence mögött az egyik állatjáratból egy nagyobb méretű, fehér színű, függőleges kannelúrákkal díszített *üveggyöngy* (8. kép 7.) került elő. 12–13. A medence mögött, illetve a jobb térdhajlatban egy-egy bronzhuzalból tekercselt rövidebb, illetve hosszabb *spirálcső* (8. kép 2., 8.) volt. A nagyobbik h.: 3 cm, átm.: 1,1 cm; a kisebbik h.: 0,4 cm, átm.: 1 cm. 14. A bal combcsont felső végénél

Grave no. 59: the cremation burial of a woman with scattered ashes: L: 195 cm, w: 110–130 cm, d: 65 cm. The grave had an irregular oblong shape with rounded corners, the bottom was flat. The ashes of the dead were found in a heap in the western part of the grave shaft. Grave furniture: The elements of a harness were found E of the human remains. The rosettes and the bit were not burnt, they lay in a separate group beside the ashes. 1–4. 4 bronze sheet *rosettes* hammered to a slightly concave shape (Fig. 5. 1–2, 4). Two of them were perforated at two places, two had arched loops bent from iron (only one has been preserved: Fig. 5. 3). Diam: 5–5.2 cm. 5. A bit with the side bars lay beside the strap distributors (Fig. 6). The arched side bars were wide and flat in the middle, they were oblong-shaped in cross-section, the terminals tapered and became round in cross-section. The bit sides: l: 10.5 cm, ring diam: 3.4 cm, side-bars: l: 16 cm. 6–7: Two *knife fragments* were uncovered beside the harness. One was the tip of a one-edged, larger iron knife with a slightly arched back (Fig. 4. 1). L: 10 cm, w: 2.3 cm. The other one belonged to a smaller knife also with an arched back with a high tang. The point and the tang broke off. L: 9 cm, blade w: 1.8 cm. The rest of the objects were found among the ashes. 8–9: 2 sooty, biconical *spindle whorls* (Fig. 4. 13–14). One was decorated by vertical channelling, the other one by incised lines running around the object. H: 1.7 cm, 1.9 cm, diam.: 2.8 cm, 2.3 cm. 10. Calcined, pierced *kauri shell* (Fig. 4. 15). 11. The molten remains of blue-and-white on yellow and dark-blue-and-white on light blue *oculus glass beads*, which must have originally had a flattened spherical shape (Fig. 4. 3–10, 12). 12. The fragment of a gold plaque with pressed ornament (Fig. 4. 11). Diam: 1 cm. 13. A nail-sized fragment of a *bronze sheet*, which could not be lifted.

Grave no. 78 (Fig. 7. 1; Fig. 8. 1). Orientation: SW-NE, 230–50°. L: 138 cm, w: 67–77 cm, d: 83 cm. The oblong-shaped grave shaft with rounded corners was small, it slightly widened toward the feet. The poorly preserved skeleton of a 23–59 years old woman lay in the grave flexed on the left side. The skull lay on the left side, the arms were bent in front of the trunk in a V-shape, the hands rested in front of the face, the feet were slightly drawn up. Many animal burrows disturbed the skeleton, so some of the grave furniture could be displaced to a smaller or larger extent. The bottom of the grave slightly slanted toward the feet. Grave furniture: 1–2. The fragments of a pair of ring earrings bent from bronze wires was found under the skull and at the end of the right wing of the jaw (Fig. 7. 2–3). Diam: cca. 2.5 cm, wire th: 0.2 cm. 3. A string of beads was found around the neck, partly under the skull and the upper arms. It consisted of 51, mostly flattened spherical and annular, violet blue (49 items) and a green and a brown glass beads (Fig. 8. 9–15, 19–64). 4. 7 pierced *kauri shells* (Fig. 7. 5, 7–12) and 3 short cylindrical *bone beads* (Fig. 8. 16–18) lay under the back, which probably surrounded

barna-szürke színű, kettős kónikus, enyhén homorú oldalú *orsógomb* (7. kép 13.) feküdt. Ma.: 3,1 cm, átm.: 3,3 cm. 15. A sírgödör déli fala mellett, kb. a térdek vonalában egy téglalap alakú *obszidián* (7. kép 14.) került elő. 16–17. A két combcsont között egy szürke színű, lapos (7. kép 15.), a medence alatt egy vörös színű, gömbölyű *kavics* feküdt. Átm.: 3 cm. 18. A jobb sarok mögött felhúzott fülű *bögrét* találtak.¹²

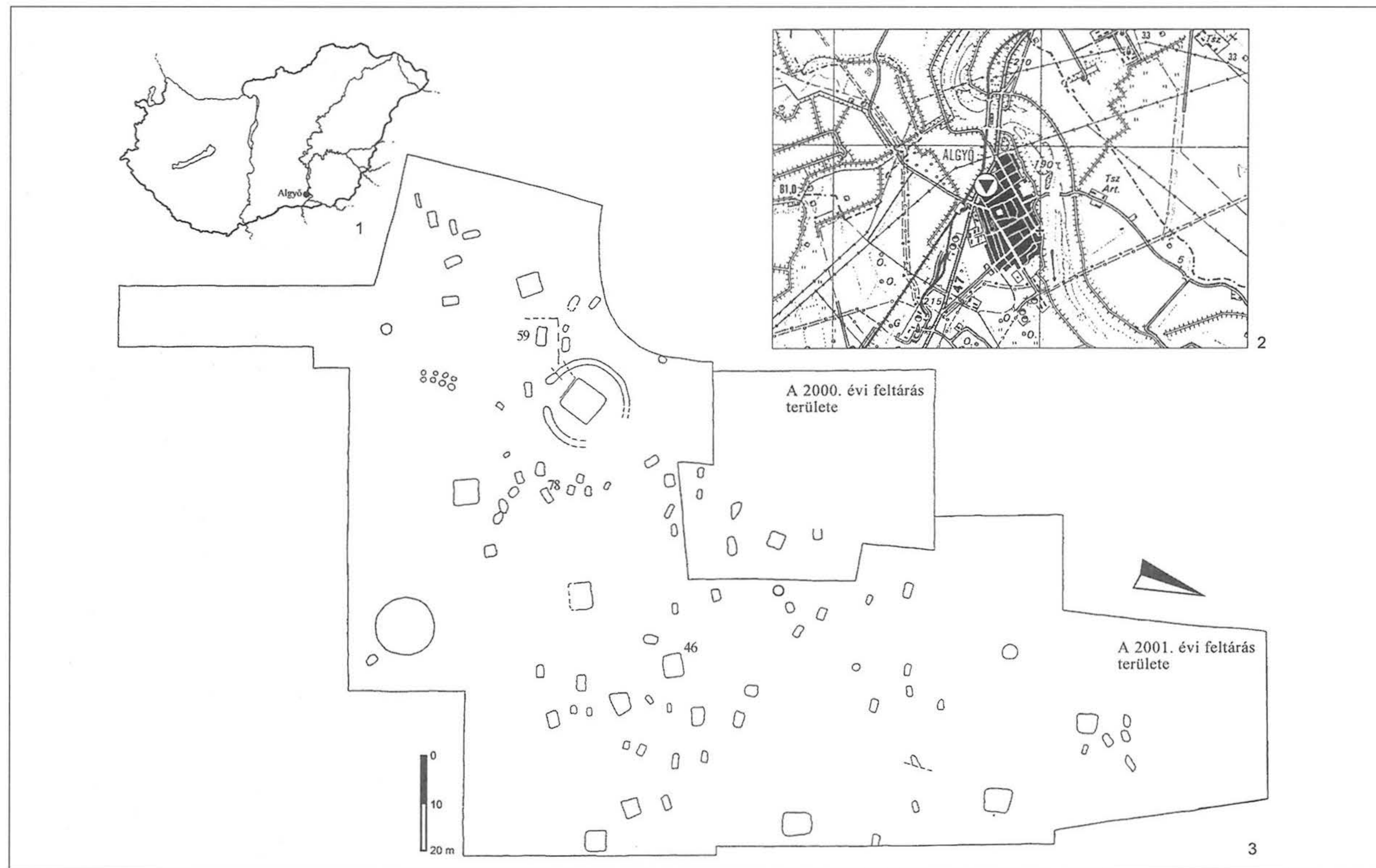
a braid in a ring. 5. The eighth *kauri shell* (Fig. 7. 6) was found behind the pelvis, next to the wall of the grave. A piece of iron rusted into the perforation. 6. A closed *iron ring* lay under the kauri shell. It widens at a spot (Fig. 7. 4). Diam: 3.8 cm. 7. A flattened spherical *clay bead* was found between the ribs (Fig. 8. 6). 8. A brown, cylindrical *glass bead* with round depressions in the sides was discovered at the wall of the grave in the height of the waist (Fig. 8. 5). 9. A brown, flattened spherical *glass bead* was found where the thighbones met. It was decorated by channelling. (Fig. 8. 3). 10. A light brown, flattened spherical *glass bead* decorated by a zigzag pattern lay at the lower end of the right leg (Fig. 8. 4). 11. A larger, white *glass bead*, ornamented by vertical channelling was recovered from an animal burrow behind the pelvis (Fig. 8. 7). 12–13. A shorter and a longer *spiral tubes* coiled from bronze wires were found behind the pelvis and in the bend of the right knee (Fig. 8. 2, 8). Larger one: l: 3 cm, diam: 1.1 cm. Shorter one: l: 0.4 cm, diam: 1 cm. 14. A brown-grey, biconical *spindle whorl* of slightly concave sides was found at the upper part of the left thighbone (Fig. 7. 13). H: 3.1 cm, diam: 3.3 cm. 15. An oblong-shaped *obsidian* was unearthed at the southern wall of the grave shaft in the height of the knees (Fig. 7. 14). 16–17: A grey, flat *pebble* (Fig. 7. 15) lay between the thighbones and a red, round *pebble* under the pelvis. Diam: 3 cm. 18. A *cup* with a drawn-up handle stood behind the right heel.¹²

12 Az edény restaurálás alatt.

12 The vessel is being restored.

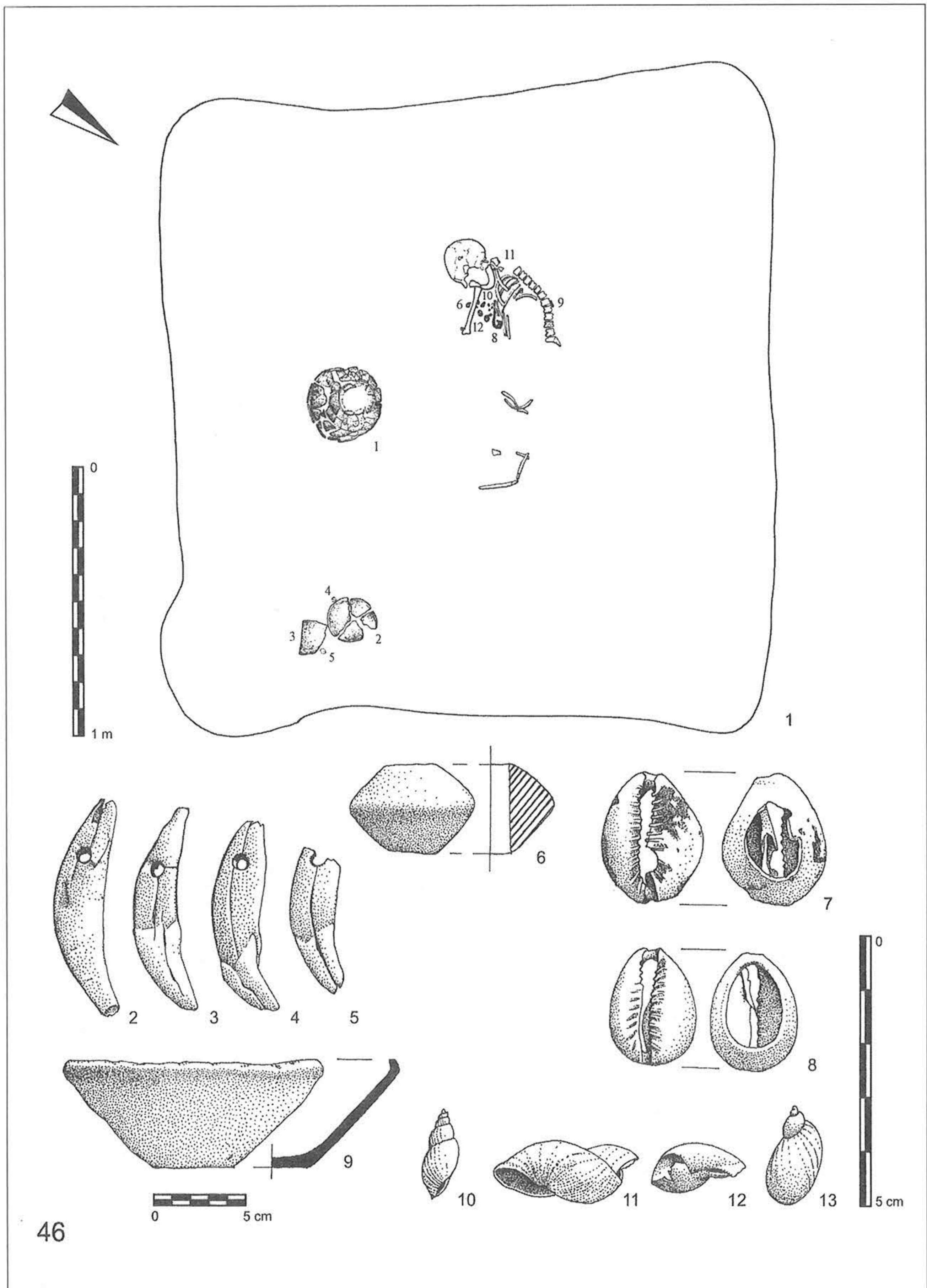
Irodalom • *References*

- GALÁNTA 1981 GALÁNTA M.: Előzetes jelentés a csanytelek-újhalastói szkíta kori temető ásatásáról. – Vorbericht über die Ausgrabung des skythenzeitlichen Gräberfeldes von Csanytelek-Újhalastó. *ComArchHung* 1981, 43–58.
- GALÁNTA 1983 GALÁNTA M.: Előzetes jelentés a sándorfalva-eperjesi szkíta kori temető feltárásáról. *MFMÉ* 1982–83/1, 115–128.
- GALÁNTA 1986 GALÁNTA, M.: The Scythian Age Cemetery at Csanytelek-Újhalastó. In: *Hallstatt Kolloquium Veszprém, 1984*. Hrsg.: Jerem, E. *MittArchInst Beihefte* 3, Budapest 1986, 69–77, 327–334.
- KEMENCZEI 2001 KEMENCZEI T.: Az Alföld szkíta kora. In: *Hatalmasok viadalokban. Az Alföld szkíta kora. – Sie sind in Kämpfen siegreich. Das Zeitalter der Skythen in der Tiefebene. Gyulai Katalógusok 10*. Szerk.: Havassy P. Gyula 2001, 7–36.
- KÜRTI 1987 KÜRTI B.: A kőkorszaktól a szarmaták koráig. In: *Algyő és népe*. Szerk.: Hegyi A. Szeged 1987, 64–74.
- SCHOLTZ 2001 SCHOLTZ R.: Fejezetek Csongrád megye szkíta kori lelőhelyeinek kutatástörténetéből. In: *Hatalmasok viadalokban. Az Alföld szkíta kora. – Sie sind in Kämpfen siegreich. Das Zeitalter der Skythen in der Tiefebene. Gyulai Katalógusok 10*. Szerk.: Havassy P. Gyula 2001, 101–113.

1. kép: Algyő. 1-2: A lelőhely földrajzi elhelyezkedése; 3: a temető térképe
Fig. 1: Algyő: 1-2: Geographical situation of the grave; 3. Map of the cemetery

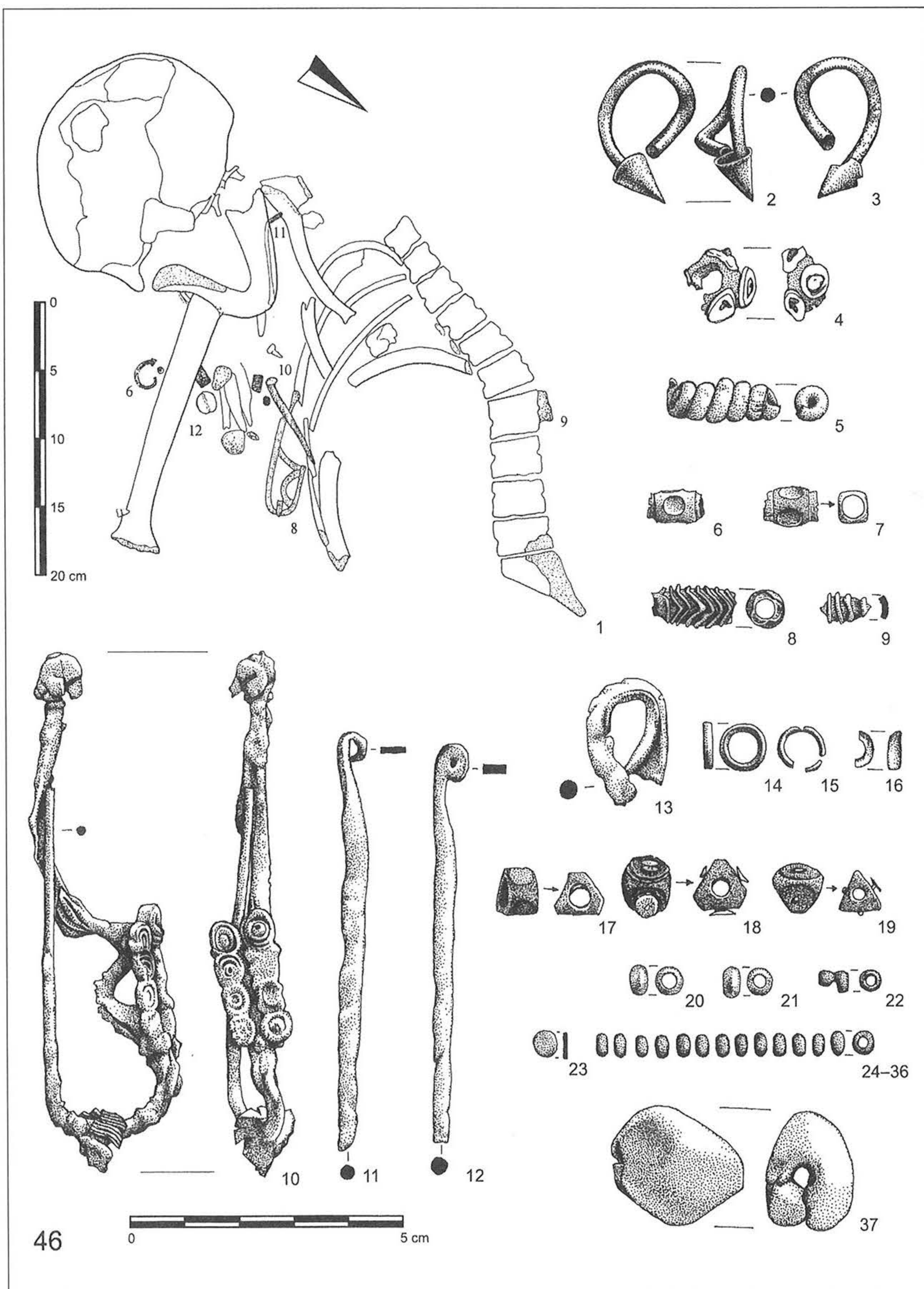

2. kép: 1-13: Algyő, 46. sír

Fig. 2: 1-13: Algyő, grave no. 46

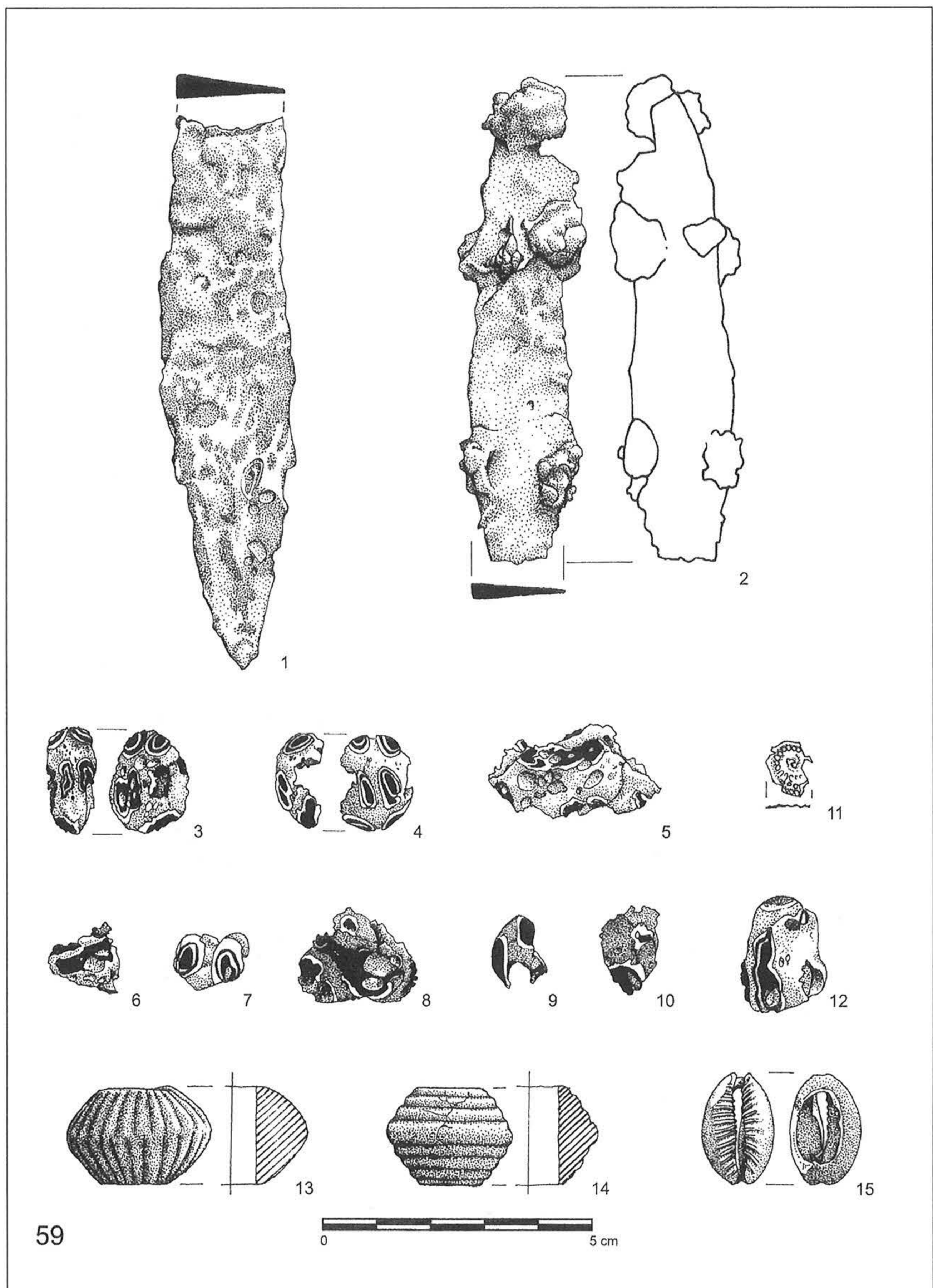

3. kép: 1-37: Algyő, 46. sír

Fig. 3: 1-37: Algyő, grave no. 46

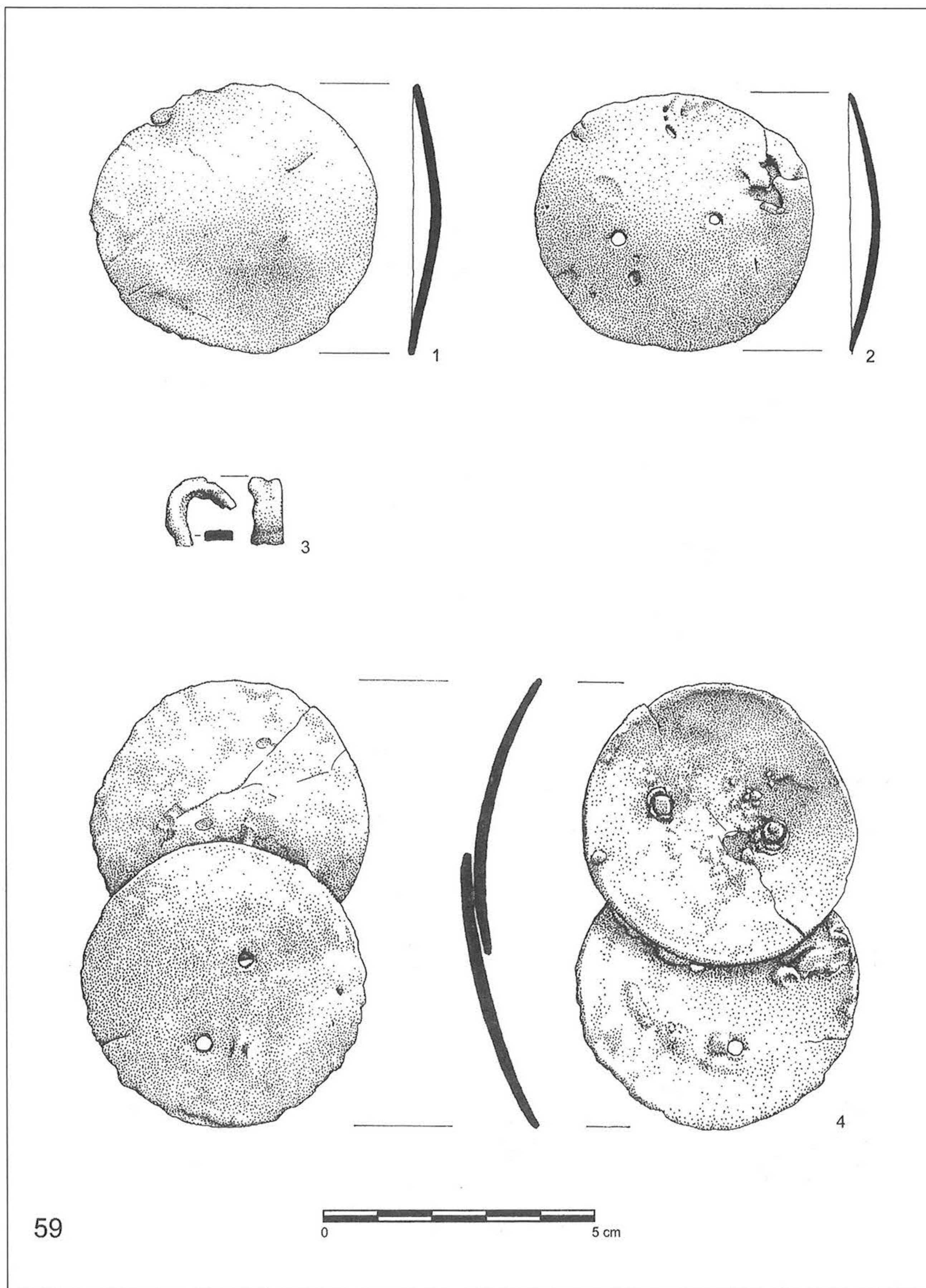

4. kép: 1-15: Algyő, 59. sír

Fig. 4: 1-15: Algyő, grave no. 59

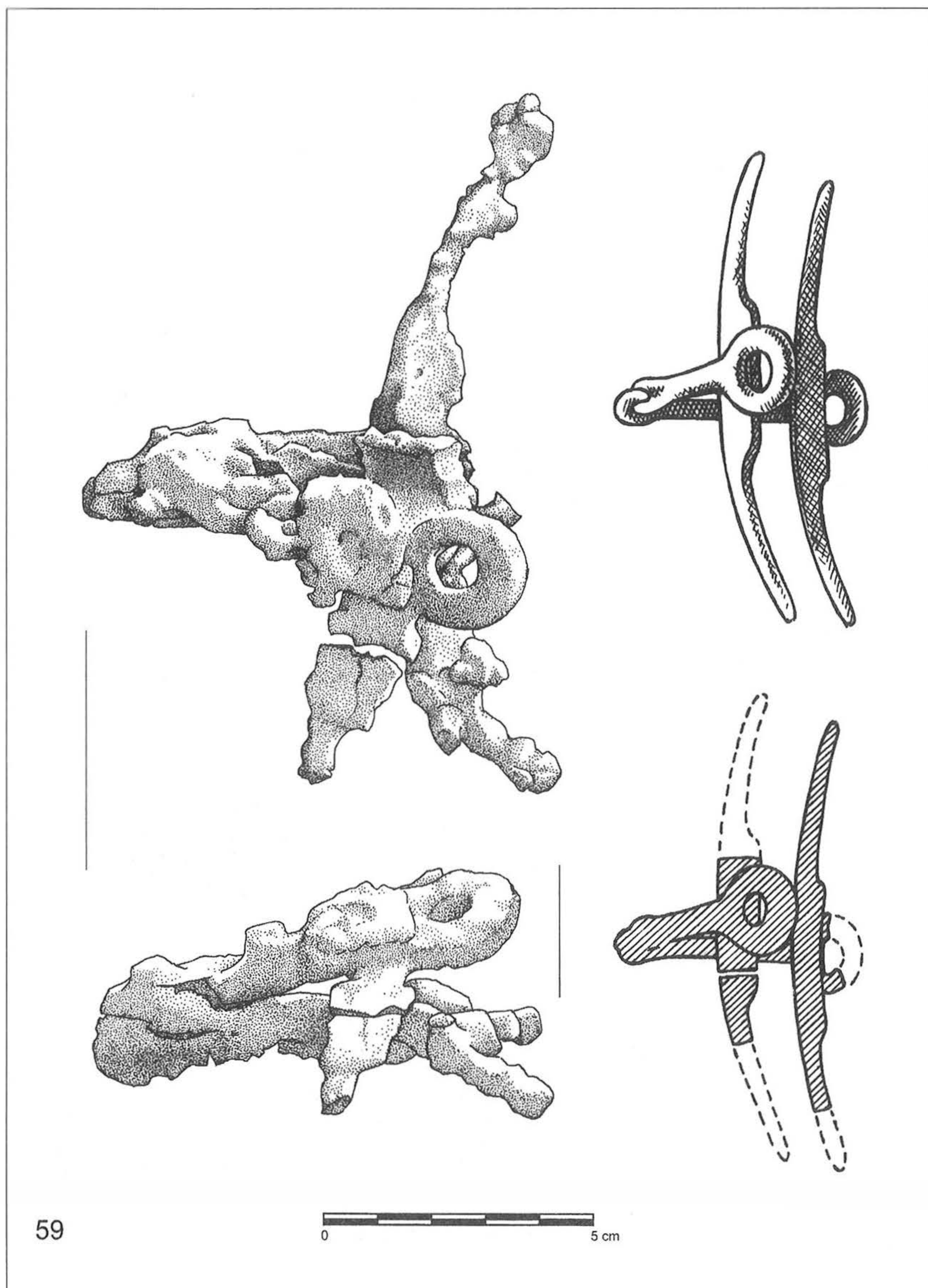

59

0 5 cm

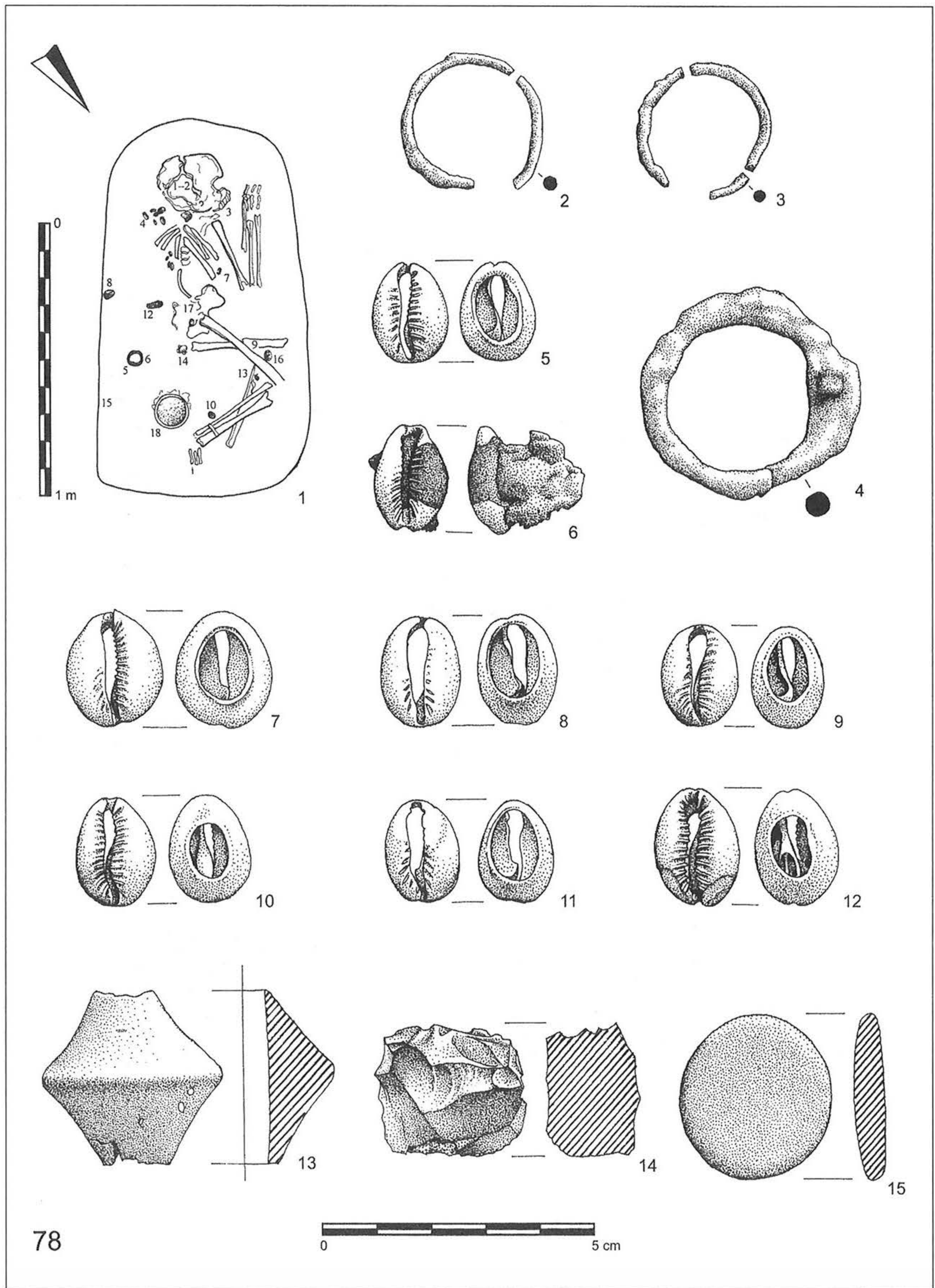
5. kép: 1-4: Algyő, 59. sír
Fig. 5: 1-4: Algyő, grave no. 59

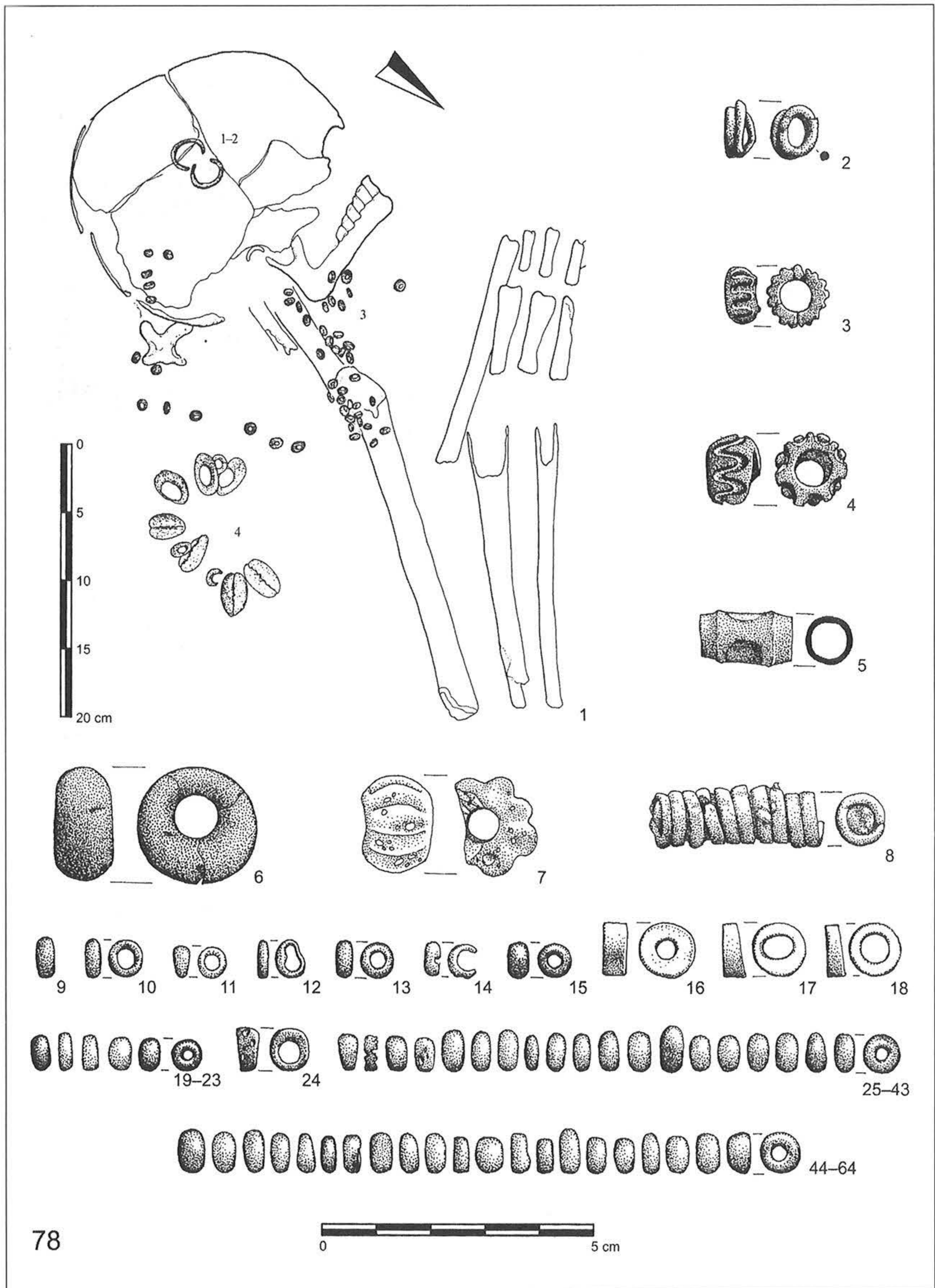
6. kép: Algyő, 59. sír
Fig. 6: Algyő, grave no. 59

7. kép: 1-15: Algyő, 78. sír
 Fig. 7: 1-15: Algyő, grave no. 78

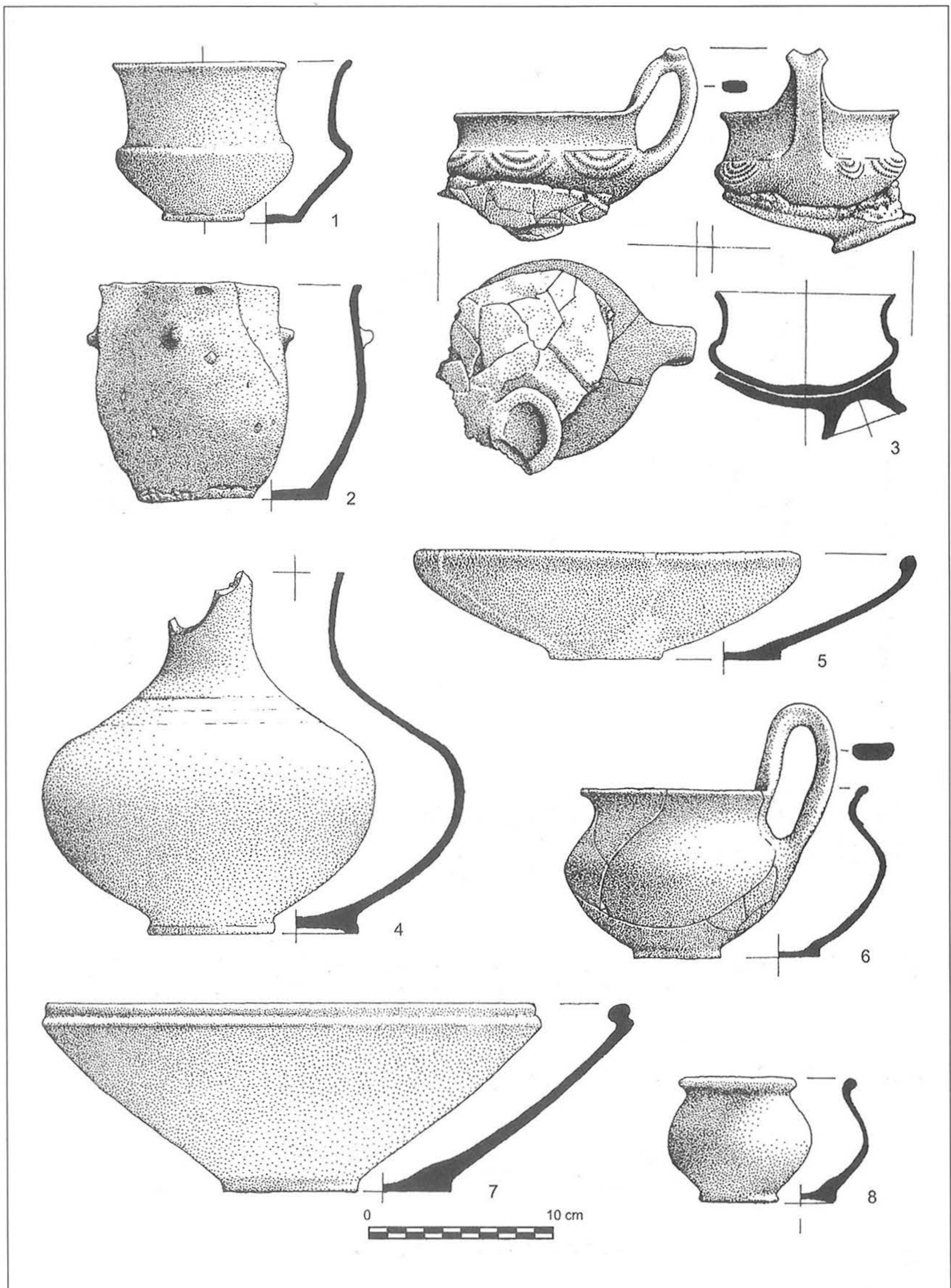

8. kép: 1-64: Algyő, 78. sír

Fig. 8: 1-64: Algyő, grave no. 78

9. kép: Algyő, kerámiaformák a temetőből. 1: 35. sír; 2, 5: 37. sír; 3: 79. sír; 4, 7-8: 1. sír; 6: 96. sír
 Fig. 9: Algyő, ceramic shapes from the cemetery. 1: grave no. 35; 2, 5: grave no. 37; 3: grave no. 79;
 4, 7-8: grave no. 1; 6: grave no. 96